

STORTINGET

Representantforslag 130 S

(2020–2021)

fra stortingsrepresentantene Rigmor Aasrud, Lise Christoffersen, Arild Grande, Fredric Holen Bjørdal, Eva Kristin Hansen, Tuva Moflag og Elise Bjørnebekk-Waagen

Dokument 8:130 S (2020–2021)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Rigmor Aasrud, Lise Christoffersen, Arild Grande, Fredric Holen Bjørdal, Eva Kristin Hansen, Tuva Moflag og Elise Bjørnebekk-Waagen om et styrket Nav

Til Stortinget

Bakgrunn

Nav er en bærebjelke i den norske velferdsstaten og forvalter vårt felles sikkerhetsnett som er bygget opp gjennom generasjoner. I møte med Nav skal folk bli møtt med respekt og få oppfylt sine rettigheter. Ansatte i Nav må ha tid og myndighet til å følge opp den enkelte på en god måte.

Det uavhengige granskingsutvalget som har gjennomgått feilpraktisering av folketrygdlovens oppholds krav ved reiser i EØS-området, peker på mangler i Nav. Denne kritikken må følges opp med konkrete tiltak for å hindre nye feil i fremtiden. Ansatte skal ha tid, kompetanse og myndighet til følge opp den enkelte på en god måte.

Forslagsstillerne mener det er nødvendig med en tillitsreform i Nav og at prinsipper om New Public Management må byttes ut med kvalitetsmål om en bedret situasjon for brukerne. Som følge av digitaliseringen er åpningstidene på Nav-kontorene flere steder redusert. Ikke alle er komfortable med eller behersker digitale løsninger. Økt digitalisering har også ført til at åpnings-tidene på Nav-kontorene er redusert. Forslagsstillerne mener utfordringene i Nav er sammensatte og må løses til det beste for brukere og ansatte.

Tilgjengelighet

De siste årene er flere av Navs tjenester digitalisert, og brukerne skal i større grad benytte etatens nettside «Ditt Nav». Digitalisering og selvbetjeningsløsninger er positivt når dette kan bidra til å forenkle søknadsprosesser og gi økt tilgjengelighet, men den digitale hverdagen er krevende for brukere som opplever at det er vanskelig å finne ut av regelverket og få den hjelpen de har behov for.

Forslagsstillerne mener at Nav må legge bedre til rette for personer som ikke behersker eller er komfortable med digitale løsninger. Dette innebærer åpne og tilgjengelige Nav-kontor over hele landet som sikrer likeverdige tjenester for alle.

Kutt i ytelser

Nav er en viktig forvalter av vårt felles sikkerhetsnett. Gjennom kutt i ytelser og stønader er sikkerhetsnettet svekket under regjeringen Solberg. Det har blant annet ført til et økt behov for sosialhjelp. For å kunne yte god hjelp tilpasset brukeren må Nav forvalte et regelverk som gir folk muligheter. Gjentatte innstramninger i ordningen med arbeidsavklaringspenger er til hinder for at personer får nødvendig hjelp og trygghet. Innstramningene synes å bygge mer på en idé om at mennesker blir raskere friske av å få innskrenket sine økonomiske rettigheter, enn det forhold at deres situasjon ikke er avklart slik loven forutsetter. Forslagsstillerne vil understreke at det tar tid å avklare helse og arbeidsevne særlig i tilfeller med kompliserte helseutfordringer.

Forslagsstillerne ønsker et sterkt sikkerhetsnett og mener ordningen med arbeidsavklaringspenger må endres slik at brukere som ikke er ferdig avklart, ikke blir stående uten inntektssikring i oppfølgingsløpet.

Arbeidsmarkedstiltak og arbeidsformidling

Forslagsstillerne viser til at arbeidsmarkedstiltak ikke har vært et prioritert område under regjeringen Solberg. Det er behov for flere kvalitativt gode og adekvate tiltak. Utdanning og en kombinasjon av formell utdanning og praktisk opplæring må prioriteres i arbeidet med å kvalifisere flere for arbeid.

Videre mener forslagsstillerne at Nav må få muligheten til å utvikle flere tiltak i egen regi. Tiltak i egen regi gir gode resultater, og Nav må gis muligheten til å trappe opp dette på bekostning av kommersielle aktører. Forslagsstillerne mener at dette imidlertid ikke må begrense handlingsrommet til de forhåndsgodkjente arrangørene og arbeidsmarkedsbedriftene for de tiltakene de driver. Disse spiller en sentral rolle på attføringsfeltet.

Forslagsstillerne mener at arbeidsformidlingen og arbeidsmarkedskompetansen i Nav må gjenreises, og at arbeidsformidling bør være et offentlig ansvar.

Kompetanse

Nav-ansattes kompetanse er avgjørende for god tjenesteyting. Forslagsstillerne mener det er viktig å sikre en hensiktsmessig kompetansesammensetning på ulike nivå og fagområder i organisasjonen, men først og fremst må det legges til rette for at de ansatte har handlingsrom til å utøve den kompetansen de har. Sosialfaglig kompetanse er særlig viktig i ytelsen av Navs tjenester, og det er også fagområder som jus og organisasjons-, samfunns- og arbeidsmarkedskunnskap.

Partnerskapet mellom stat og kommune i Nav

Partnerskapets mellom stat og kommune er et viktig virkemiddel i Nav. En FoU-rapport fra 2020 (KS) viser at både ordførere og kommunedirektører oppgir at partnerskapet ved de lokale Nav-kontorene er mer likeverdige nå enn da ordningen ble innført, selv om 60 pst. opplever at staten dominerer. Forskerne bak rapporten hevder at teamarbeid mellom statlige og kommunale tjenesteområder kan være en indikator på om utviklingen går i riktig retning.

Nav er avhengig av god lokal forankring, tett samspill mellom statlige og kommunale tjenester og godt samarbeid med lokale arbeidsplasser og næringsliv for å lykkes med sitt samfunnsoppdrag. Nav må derfor legge til rette for mer samhandling, større transparens, mer myndighet til lokale Nav-kontor og mulighet for direkte kommunikasjon mellom de ulike forvaltningsnivåene og mellom lederne på alle nivå i organisasjonen. Som påpekt i NOU 2020:9 (Blindsonen – Gransking av feilpraktiseringen av folketrygdlovens oppholdskrav ved reiser i EØS-området) er mangelfull intern kommunikasjon i Nav en utfordring. Forslagsstillerne mener partnerskapet må styrkes.

Unge utenfor arbeid og utdanning

Det å bli stående utenfor arbeidslivet over tid gir økt risiko for å havne varig utenfor arbeidslivet. Når unge havner varig utenfor arbeidslivet, medfører dette store kostnader både for den enkelte og for samfunnet som går glipp av nødvendig arbeidskraft. Mange unge som sliter på arbeidsmarkedet, har behov for kompetanseheving og egnede arbeidsmarkedstiltak som er tilpasset den enkelte.

Det er nødvendig å skille klarere mellom de som har mer utpregede helseproblemer, og de som har mestrings- og kompetanseproblemer – og de som preges av begge. Forslagsstillerne mener at psykiske helsetilbud og egnede lavterskeltilbud må styrkes. Evaluering av forsterket ungdomsinnsats i Nav viser positive resultater, men også at enkelte grupper fortsatt har store utfordringer.

De siste årene har det vært en økning i antall unge som mottar helserelaterte ytelser. Forslagsstillerne mener det må settes i gang en aktivitets- og jobbreform for nye mottakere av arbeidsavklaringspenger eller uføretrygd. De som kan arbeide, skal gis en jobbgaranti som sikrer reell mulighet til å kombinere trygd og arbeid. Forslagsstillerne mener at Nav skal ha et overordnet ansvar for å sikre jobber tilpasset denne gruppen, samtidig som kommunene får en plikt til å sikre at denne gruppen får jobb. Kommunenes merkostnader til ordningen skal dekkes inn, og ordningen skal fases inn og starte med de unge.

Tillit framfor måling og kontroll

Nav styres i stor grad etter prinsippene i New Public Management. Indikatorene for mål- og resultatoppnåelse har vært basert på omfanget av igangsatte tiltak framfor å rapportere på om man har lyktes med å hjelpe brukerne til en bedret livssituasjon og større grad av selvhjulpenhet gjennom oppfølging og tiltak.

Granskingsrapporten etter Nav-skandalen, «Blindsonen», konkluderte med at det var betydelige mangler i Nav. I NOU 9:2020 skriver granskingsutvalget følgende om Navs håndtering av saken:

«Mangel på kompetanse, kapasitet, kommunikasjon og kritisk tenkning synes å ha preget det praktiske gjennomføringsarbeidet med trygdeforordningene i etaten.»

Forslagsstillerne mener dette er alvorlig kritikk som burde vært fulgt opp av regjeringen for å sikre kvalitet i Nav og hindre nye feil.

Forslagsstillerne mener det er nødvendig med en tillitsreform i Nav, som gir større rom for skjønnsutøvelse og en tjeneste tilpasset den enkelte brukers behov. De lokale Nav-kontorene må få den myndighet de trenger for å utøve sitt mandat. Videre er gjensidig tillit mellom bruker og veileder avgjørende for å lykkes.

Budsjettkutt og mangelfull ressurstilgang i Nav

Ressursene i Nav preges av regjeringens avbyråkratiserings- og effektiviseringsreform (ABE-reformen). Driftsbudsjettet til Nav er kuttet med 489 mill. kroner fra 2015 til 2021 som følge av ABE-kutt. Dette tilsvarer rundt 650 årsverk og svekker Navs mulighet til å levere på samfunnsoppdraget. Nav har fått tildelt ekstra ressurser på grunn av koronasituasjonen, men dette motvirkes av ABE-kuttene.

I NOU 2020:9 skriver granskingsutvalget følgende:

«De effektiviseringstiltak som er truffet, har medført at direktoratet synes å mangle faglige og ressursmessige forutsetninger for å ivareta det fagansvaret det er tillagt på en god måte.»

Forslagsstillerne mener dette er alvorlig kritikk som rammer bredere enn saken om feilpraktisering av EUs trygdeforordning. Det er et politisk ansvar å sikre en forsvarelig økonomi og kvalitet i tjenestene. Forslagsstillerne ønsker å avvikle regjeringens ABE-reform med flate kutt i Nav.

Personer med nedsatt arbeidsevne

Det er behov for å styrke tiltakene for personer med nedsatt arbeidsevne. Tiltak som arbeidsforberedende trening (AFT) må prioriteres, og deltakerne må være ansatt i tiltaksbedriften og motta lønn. Tiltaket må kunne kombineres med oppstart i læreløp. Vekst- og attføringsbedriftene spiller en sentral rolle i arbeidsmarkedspolitikken og må sikres gode og stabile vilkår.

Undersøkelser viser at åtte av ti utviklingshemmede står uten jobb. Forslagsstillerne mener at tilbudet til de som trenger varig tilrettelagt arbeid, må forbedres. Forslagsstillerne mener regjeringen bør legge frem en opptrappingsplan for VTA-plasser (varig tilrettelagt arbeid) og på andre måter å sikre at alle utviklingshemmede får tilbud om jobb etter endt utdanning.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

1. Stortinget ber regjeringen fremme sak om en gjennomgang av utfordringer i Nav for å sikre at Nav yter gode tjenester til befolkningen. Det må i denne sammenheng vurderes om Nav har tilstrekkelig

med økonomiske ressurser til å kunne gjennomføre sitt samfunnsoppdrag.

2. Stortinget ber regjeringen gjennomgå tildelingsbrevet til Nav med sikte på å redusere antall mål og å unngå detaljstyring av aktiviteter for å sikre at styringen av Nav bygger på tillit til de ansattes kompetanse.
3. Stortinget ber regjeringen sikre at Nav settes i stand til å drive effektiv arbeidsformidling i tett samarbeid med arbeidsgivere i privat og offentlig sektor.
4. Stortinget ber regjeringen presentere tiltak for styrking av partnerskapet og som sikrer et lokalt forankret Nav-kontor.
5. Stortinget ber regjeringen gjennomgå ordningen med arbeidsavklaringspenger og fremme forslag for Stortinget for å sikre at brukere som ikke er ferdig avklart, ikke blir stående uten inntektssikring i oppfølgingsløpet.
6. Stortinget ber regjeringen sørge for at arbeidsmarkedstiltaket arbeidsforberedende trening (AFT) prioriteres og ikke anbudsutsettes, og at deltakerne må være ansatt i bedriften der tiltaket blir arrangert, og de må motta lønn.
7. Stortinget ber regjeringen sikre bedre tilbud til de som trenger varig tilrettelagt arbeid (VTA), samt legge frem en opptrappingsplan for VTA-plasser.
8. Stortinget ber regjeringen vurdere en videreutvikling av Navs tilbud til unge, herunder gjøre en formell gjennomgang av en ungdomsgaranti, slik at den enkelte sikres tett oppfølging og det er tilstrekkelig mange og kvalitativt gode og adekvate arbeidsmarkedstiltak, der kompetanseheving står sentralt. Navs tilbud til personer med psykiske lidelser må styrkes.
9. Stortinget ber regjeringen sørge for at det er åpne og tilgjengelige Nav-kontor over hele landet, for å sikre tjenester for alle, herunder grupper som ikke behersker digitale løsninger.
10. Stortinget ber regjeringen avvikle ABE-reformen i Nav.
11. Stortinget ber regjeringen gjennomføre en aktivitetsreform med jobbgaranti for unge som mottar ytelsene gradert uføretrygd og arbeidsavklaringspenger.
12. Stortinget ber regjeringen sikre en bedre samordning av tjenestene i helsesektoren, Nav og utdanningssystemet, slik at unge gis en helhetlig oppfølging tilpasset den enkelte med fokus på aktivitet og mestring.

25. februar 2021

Rigmor Aasrud

Lise Christoffersen

Arild Grande

Fredric Holen Bjørdal

Eva Kristin Hansen

Tuva Moflag

Elise Bjørnebekk-Waagen

